

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE**

Shtip, September, 24-25, 2015

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Мираковски Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и
перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција,
Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions
and perspectives : book of abstracts / International scientific
conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат,
содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за
образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of
educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. -
Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference
(2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

UDK: 821.163.3-31(049.3)

REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC

Jovanka DENKOVA¹

Abstract

First of all, this paper reviews the challenges that adolescent literature faces nowadays, its most common topics and motives and its pedagogical function. We shall shortly pay attention to the presence of this literature in the works of Macedonian authors and then we shall focus on this turbulent period in the novels for children and young people by Grozdana Olujik and Metodi Manev, the problems that their heroes are faced with; we shall make a comparison between the two families that the heroes come from and the love which takes the first place as a moving force among people. For that purpose, examples from the novels shall be elaborated, which shall assist in proving the thesis: regardless of which society we belong to, regardless of the social class, the adolescence is present everywhere. We shall be introduced to heroes who are in the period between childhood and maturity, heroes who want to show and prove themselves, to be at the center of attention. All of them go through this rough period of time or, with delay, they are faced with the changes so they are changed as well, and they gradually enter the maturity period, i.e. the world of adults.

Keywords: *adolescent literature, youth literature, Macedonian youth.*

ОСВРТ КОН АДОЛЕСЦЕНТСКАТА ЛИТЕРАТУРА ПРЕКУ КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА РОМАНИТЕ „СИНАТА ПАТЕКА НА ЛЪУБОВТА“ ОД МЕТОДИ МАНЕВ И „ГЛАСАМ ЗА ЛЪУБОВ“ ОД ГРОЗДАНА ОЛУЈИЌ

Апстракт

Во овој труд најпрвин ќе се разгледаат предизвиците со кои денес се соочува адолесцентската литература, најчесто застапените теми и мотиви во неа и нејзината педагошка функција. Во трудот накратко ќе се осврнеме и на застапеноста на оваа литература кај македонските автори, по што ќе се задржиме на овој бурен период во романите за деца и млади од Гроздана Олујиќ и Методи Манев и проблемите со кои се соочуваат нивните јунаци; ќе се направи споредба две различни семејства од кои потекнуваат јунаците и љубовта која е поставена на прво место како движечка сила меѓу луѓето. За таа цел ќе бидат елаборирани примери од романите, кои ќе помогнат во докажувањето на тезата, дека без разлика во какво општество се наоѓаме и на каква општествена класа, адолесценцијата е присутна насекаде. Ќе се запознаеме со јунаци кои се наоѓаат во периодот меѓу детството и зрелоста, јунаци кои сакаат да се покажат и докажат, да бидат во центарот на вниманието. Сите тие навремено или со задоцнување поминуваат низ овој бурен период, се соочуваат со промените при што самите се менуваат и постепено навлегуваат во периодот на зрелоста, т.е. во светот на возрасните.

Клучни зборови: *адолесцентска литература, литература за млади, македонска литература за млади*

¹ Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia, jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Вовед

Ако некој ни спомне „книжевност за млади“, веднаш се поставуваат прашања од типот: што е книжевност за деца, а што книжевност за млади, дали постои некој хибриден жанр како книжевност за деца и млади, или треба да се разграничат според некои карактеристики, која е разликата меѓу нив, дали воопшто постои разлика, ако називот се однесува на возрастната разлика на консументите на оваа литература, тогаш која/кои се границите, итн.?

Факт е дека во современата македонска книжевност за деца не постојат многу автори кои пишуваат за овие читатели. Сепак, во последно време се настојува да се пробијат имињата на автори од помладата, а поретко од постарата генерација, кои пишуваат за проблемите на современите адолесценти.

Се чини дека најпрвин, треба да се утврди на која возрастна група се однесува оваа литература. Многумина теоретичари пишувале за ова и се чини дека нема консензус по ова прашање. Секогаш постојат аргументи и контра-аргументи. Сепак, најголемиот број од нив, меѓу кои и Стрикланд се согласуваат околу тврдењето дека терминот „млади“ е кованица која е употребена од Young Adult Library Services Association во текот на шеесетите години од дваесеттиот век, за со него да се опфати литературата посветена на младите на возраст од 12-18 години.¹

Дефинирање на жанрот

Книжевноста за млади (англ. young adult literature, скратено YAL) е жанр кој во втората половина на дваесеттиот век произлегува од книжевноста за деца, со кој ја дели дидактичката намена, но и проблемот за поблиско одредување на поимот.² При ова, се истакнува фактот дека и кај теоретичарите на книжевноста постои дилема во однос на категоризацијата на книжевноста за млади. Така, Alice Trupe во Thematic Guide to Young Adult Literature, укажува дека тоа е и суштинскиот проблем, кој се поврзува со значењето на терминот „адолесцент“.³ И во однос на поблиското одредување на терминот адолесцент, во науката за литературата постојат различни мислења, кои, пред сè, се поврзани со возраста на консументите на оваа литература, па дури и со нивната полова или национална припадност (постојат мислења за постоење на книжевност за момчиња, книжевност за девојчиња, книги за млади со расен или малцински контекст итн.).⁴ Според Розенберг, популарните романи посветени на младите, сè повеќе се застапени на листите за читање во училиштата, а за тоа постои причина. Книжевноста за млади е важна, не само затоа што е со забавен карактер или затоа што е лесна за читање, туку и затоа што им помага на младите полесно да го поминат хаосот на адолесценцијата. Таа ги отсликува нивните искуства и им помага да го пронајдат својот сопствен идентитет.

Воспоставувањето на личниот идентитет претставува најделикатен процес во периодот на растење. Раниот адолесцентски период го карактеризираат внатрешни конфликти, несигурност, стрес и дезориентираност, но и зголемена самосвест. Гледано во целина, комбинацијата на когнитивните, социјалните и психичките проблеми ја прави адолесценцијата критичен период за соочување на поединецот со промените во сопствената личност (Brinthaup, Lipka 2001:1).⁵ Затоа, според Опачиќ,

¹ Преземено од Jacinta Yanders, Seeking infinity: Exploring the meaning and potential of young adult literature, ProQuest LLC, 2014
https://www.academia.edu/8365036/Seeking_Infinity_Exploring_the_Meaning_and_Potential_of_Young_Adult_Literature
01.03.2015.

² Danijela Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera, Philologia mediana, 6, 2014, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, str.313.

³ Alice Trupe, Thematic Guide to Young Adult Literature, Greenwood Pub Group, 2006 (prezemenno od Danijela Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera).

⁴ Penina Rosenberg, The Coming of age of Young Adult Literature: Adolescence, Culture and narrative, https://www.academia.edu/5833024/The_Coming-of-Age_of_Young_Adult_Literature_Adolescence_Culture_and_Narrative, 1.03.2015

⁵ Преземено од Зорана Опачиќ, Проблематизовани идентитет у роману „Будале и смарачи“. Улфа Старка, Детињство, 2, 2011, Нови Сад, 18.

прозата наменета за оваа возраст се занимава токму со противречностите кои произлегуваат од односот меѓу недораснатиот јунак и светот околу него.¹

Книжевноста за млади долго време имала тешкотии во однос на поставувањето на солидна основа во светот на литературата. Имало и ќе има многу дебати околу тоа, дали се работи за стандардизиран жанр или категорија која опфаќа повеќе жанрови, како да се дефинира, кои се нејзините одлики, дали кај неа преовладува литературната или педагошката вредност, итн. Овие дебати можеби го попречуваа развојот на книжевноста за млади во минатото, меѓутоа сè поголемиот број на популарни романи за млади укажува на фактот дека книжевноста за млади сè уште има шанса за напредок.²

Во однос на дефинирањето на книжевноста за млади Мекарти (McCarthy) укажува на тоа дека „Не е сигурен дека постои некаква ‘техничка’ дефиниција на истата, туку во основа се работи за литература која се наоѓа меѓу книжевноста за деца и книжевноста за возрасни, која понатаму може да се подели на истите жанрови како и книжевноста за возрасни – романа, паранормално, мистерија, хорор, фикција, со што тој книжевноста за млади не ја разгледува како засебен жанр, туку како категорија која ја сочинуваат текстови кои припаѓаат на различни жанрови, како и сите останати книги“ (cit.op.Doll, “What does young adult mean”).³

Brodie, пак, воведува нова дистинкција, во зависност од консументите на литературата, и притоа тој потенцира дека книгите за мали деца се разликуваат од книгите за основно образование, кои се разликуваат од книгите за средношколците, а тие, пак, се разликуваат од книгите за возрасните читатели.⁴

Од друга страна, постојат автори како Carlsen, кои акцентот го ставаат на протагонистите и нивното доживување на светот, како и лицето во која е предадена нарацијата. Притоа, Carlsen смета дека во книжевноста за млади, клучен момент е тоа што главни протагонисти се адолесцентите кои најчесто се исправени пред некој проблем и раскажувањето е во прво лице (јас-форма), затоа што на тој начин читателот-адолесцент најдобро може да се поврзе со ликот/протагонист (цит. во VanderStaay, 48).⁵ Crowe, пак, иако истакнува дека адолесцентите можат да читаат и читаат различни видови текстови, сепак ја редуцира дефиницијата за книжевност за млади на текстови кои се напишани, наменети и читани од младите адолесценти.⁶

Факт е дека постојат голем број книги кои првично и не биле напишани за младите, а потоа станале бестселери меѓу нив. Токму тој став, како и многу други автори, го поддржува и Изабел Холанд, која се противи на категоризацијата на книжевноста за млади според возраста, затоа што тоа го смета како еден вид на притисок врз младиот човек со кој му се кажува „кој е“ или „што е“? Овде Холанд го поставува и прашањето: Што ќе се случи доколку младиот човек прочита некоја книга која му била наметната дека е за неговата возраст, а тој востанови дека не може да се пронајде во неа или, пак, таа книга не може да ја поврзе со своето искуство?⁷ И на крај, се разбира, има и автори кои сметаат дека книжевноста за млади воопшто не треба да се дели од таа за возрасните, затоа што во денешно време, таа сè повеќе обработува широк спектар на теми и проблеми со кои се соочуваат адолесцентите, исто како и возрасните.

И покрај обемиот број на дефиниции кои постојат, се чини дека на ова прашање нема дефинитивен и конечен одговор. Stephens искажува и субјективен став за определбата „млади“ дека таа треба да се однесува на проблемите со кои се соочуваат младите на патот кон барањето на

¹ Зорана Опачиќ, Проблематизовани идентитет у роману „Будале и смарачи“ Улфа Старка, Детинство, 2, 2011, Нови Сад, 18.

² Jacinta Yanders, Seeking infinity: Exploring the meaning and potential of young adult literature, ProQuest LLC, 2014, p.7 https://www.academia.edu/8365036/Seeking_Infinity_Exploring_the_Meaning_and_Potential_of_Young_Adult_Literature 01.03.2015.

³ Jen Doll, What does young adult mean, The Wire, The Atlantic Monthly Group, 2 March 2015.

⁴ Deborah Brodie, Speaking From The Editor's perspective: Who's It For?, Journal Of Children's literature, 30.2, 2004, 37-43, 3 March 2015.

⁵ VanderStaay, S. , Young-Adult Literature: A Writer Strikes The Genre, English Journal, 81.4, 1992, 48, 3 March 2015.

⁶ Chris Crowe, The problem With YA Literature, English Journal, 90.3, 2001, 146-150, 3 March 2015.

⁷ Isabelle Holand, What Is a Young Adult Literature?, Young Adult Literature: Background and Criticism, Chicago, American Library Association, 1980, p.33-40.

нивниот сопствен идентитет.¹ Токму и Розенблат го фокусира своето внимание врз адолесцентот како читател на овој литературен жанр, поврзувајќи го тоа со потребата на читателот да се внесе во туѓото искуство, да ја почувствува убавината и интензитетот на она што го нуди светот. Сето тоа, Розенблат го поврзува со човековата потреба да се поврзе и идентификува. Токму овде таа ја гледа позитивната страна на адолесцентската книжевност, односно истражувањето на туѓите искуства низ литературата може директно да помогне во еманципацијата и градењето на самовербата. Поврзувањето со сличните искуства може да помогне адолесцентот-читател да се чувствува помалку осамен или да му служи како водич или да му послужи како водич низ неговите сопствени искуства, како и да се истражат меѓучовечките односи, прашања поврзани со моралот или општествените очекувања.² Авторот Мајкл Карт го потенцира терапевтското влијание кое го има оваа литература кај адолесцентите бидејќи таму тие читаат за низа проблеми со кои и самите се соочуваат низ средното образование - одредени семејни конфликти, прашања поврзани со нивниот идентитет, прашања поврзани со насилство, како и прашања поврзани со одредени ментални проблеми.³

Што се однесува до современата македонска книжевност за деца, како автори кои се занимаваат претежно со пишување литература наменета за адолесцентите, се издвојуваат имињата на: Глигор Поповски („Бојан“), Борис Бојаџиски, Славко Јаневски („Улица“), Видоје Подгорец („Белото Циганче“), Јован Стрезовски („Синови“) и други кои припаѓаат на првата повоена генерација македонски автори. Тука се и делата на Оливера Николова- „Мојот звук“, Томе Арсовски, Весна Ацевска, Велко Неделковски и многу други.

Компаративна книжевна анализа на адолесценцијата во романите за млади од Гроздана Олујќ и Методи Манев

Во овој труд, ќе се разгледува застапеноста на адолесценцијата во романите за деца и млади „Гласам за љубов“ од Гроздана Олујќ и „Сината патека на љубовта“ од Методи Манев, проблемите со кои се соочуваат нивните јунаци, споредба на две различни семејства и љубовта која е поставена на прво место како движечка сила меѓу луѓето. За таа цел ќе бидат изнесени неколку примери од романите, кои ќе помогнат во докажувањето на тезата дека без разлика во какво општество се наоѓаме, адолесценцијата е присутна насекаде. Ќе се запознаеме со јунаци кои се наоѓаат во периодот меѓу детството и зрелоста, јунаци кои сакаат да се покажат и докажат, да бидат во центарот на вниманието. Сите ние навремено или со задоцнување поминуваме низ овој бурен период, се соочуваме со промените при што самите се менуваме и постепено навлегуваме во периодот на зрелоста.

Се работи за два прекрасни љубовни романа, слични, а сепак различни. „Гласам за љубов“, поради својата едноставност и убавина, на својата создателка ѝ носи прва награда за најдобар краток роман. Овде Гроздана Олујќ во центарот на вниманието го става момчето Слободан Галац, кој е средношколец и единствена цел му е да премине во повисок клас. Слободан е дете на разведени родители, од кои секој си оди по свој пат. Од татко му има полубрат и полусестра со маќеата Станика, која Слободан не може да ја поднесе, а од страната на неговата мајка има две полусестри чиј татко е Тимотије, кој претставува страв и трепет за Слободан. Оттука може да претпоставиме каков живот би имало дете на разведени родители, за кого никого не му е грижа, препуштено е само на себе. *„Би било добро кога би се раѓале без родители. И јас понекогаш го мислам истото, но сега немам сили да мислам на ништо“.*⁴

Заради таквата семејна ситуација, кај него се раѓа револт кон сè, па како резултат на тоа, се соочува со многу незгоди, предизвикани од неговата палавост. Сепак, има нешто што го прави среќен и му помага да заборави на секојдневието. Тоа е Рашида, четиринаесетгодишна девојка од турско потекло. Тој ја пронаоѓа љубовта и среќата кај Рашида, иако за тоа е озборуван меѓу останатите. Како

¹ Jonathan Stephens, *Young Adult: A book By Any Other Name...: Defining The Genre*, Alan Review, 35.1.

² Според Abbey J.Fox, *Girls coming of age: possibilities and potentials within young adult literature*, 6, 2010, College of liberal Arts & Social Sciences Theses and dissertations, DePaul University, p.8, 45.(Louise Rozenblatt, *Literature as Exploration*, New York, NY, D., Appleton Century Company, 1938).

³ Michael Cart, *Young Adult Literature: From Romance to Realism*, 2nd ed., Chicago, Harper Collins Publishers, 2010, p.275 (Prezemenoto od Emily Colletti, *Young Adult Literature "Catching Fire:" Classroom Implications for Secondary Schools*, Eastern Michigan University, 2014, p.30.).

⁴ Гроздана Олујќ, „Гласам за љубов“, *Детска радост*, Скопје, 1990, стр.23.

секое дете во таа возраст, Слободан, Рашида и другарот Атаман имаат цел, да отидат на Јужните Острови, но секако прво треба да ги завршат училишните обврски, за да можат преку лето да отпатуваат. Меѓутоа нивната цел ќе биде попречена од страна на професорката по физика Меланија, која поради својата строгост, на сите ќе им стави единици. И, заради оваа „банална“ причина (поправање на оценките), Слободан, Рашида и другите, решаваат да создадат илузија за можна љубовна врска меѓу професорката по физика во одминати години Меланија и професорот по фискултура – Маркота. Слободан е изненаден од рефлексивната која тие грижливо напишани писма ја имаат врз преобразбата на ликот на Меланија. Под влијание на новороденото љубовно чувство во душата, нејзиниот лик светнува и од сив преоѓа во, речиси, убав. ¹ Поради ваквото расположение ги поправа оценките на сите ученици, а децата успеваат во својата цел. Адолесценцијата се гледа во нивните умови. Тие размислуваат поинаку, за нив сè е возможно, по цена да се направи и нешто лошо и казниво. Секако, тие не можат да отпатуваат на Јужните Острови, бидејќи за тоа е потребно многу пари. Нивните умови кројат план како да влезат во домот на старата бароница од минатите времиња, која сега е со поматен ум и да ѝ го украдат златото, кое, всушност, не постои. Слободан со својата непромисленост, во еден момент се инволвира во тепачка со сопругот на мајка му. За таа случка, тој дури убаво не се сеќава: *„Јасмина, подоцна ми кажуваше дека сум сакал да го задавам, но мислам дека тоа не е точно. Точно е дека му оставив неколку модринки околу суратот, а тој ја отвори вратата и ме исфрли надвор, потоа зад мене ја исфрли и мојата ученичка торба“*.

И покрај сите овие палавости на Слободан, тој никогаш не ја изневерува својата љубов кон Рашида.

Романот „Сината патека на љубовта“ од Методи Манев е роман за младите со мошне пластични и сугестивни ликови. Тоа е роман што се чита во еден здив и прифатлив и за возрасните читатели. Во романот, писателот освен љубовта како главна тема, го претставува адолесцентното однесување на младите, меѓутоа сега тие се наоѓаат во друга средина. За разлика од Слободан кај Гроздана Олујќ, овде главниот јунак Зоран, припаѓа на среќно семејство во кое преовладува љубовта, меѓусебно разбирање и среќа. Зоран е студент кој живее во Скопје, се труди да фати услов за следната година, а за време на паузите од факултетот се враќа во своето родно село Амзабегово, каде го чекаат родителите, неговите братче и сестриче - близначиња и девојката Марија. Сите во семејството меѓусебно се почитуваат и согласуваат еден со друг. Зоран останува верен на својата Марија и со нетрпение сака да ја види. Нивната љубов е многу чиста и голема, ѝ се предаваат на страста не размислувајќи што може да се случи. Од нивната љубов се создава нешто што сега расте во stomакот на Марија, таа е бремена. Меѓутоа нивната среќа се прекинува кога Зоран ја здогледува убавата Циганка Ешмес и се вљубува во неа. Постојано мисли на неа, ја сонува, а тоа предизвикува тага кај Марија. Секоја девојка која ќе го чита овој роман, никогаш нема да го оправда однесувањето на Зоран и ќе го критикува. Постојано ја лаже Марија и измислува некои нови нешта со цел да се извади од ситуацијата. На фудбалскиот натпревар не може да ја смести топката во празен гол бидејќи умот му го побркува убавата Циганка со црни очи и витко тело. За ова ќе биде озборуван и прогонуван од целото село, сите се бесни на него. Не мисли на честа на родителите, на срамот што го предизвикува впуштајќи се со љубовна врска со Ешмес, ја повредува Марија со зборовите: „Па што, абортирај! – прос’ска Зоран со глас од кој и самиот се изненади“. ² Поради сето зло што го направи, постојано има кошмари, се буди доцна во ноќта и не може повторно да засpie. „Само што заспа, му се јавија кошмарите. Ги сонуваше и Марија и Ешмес, час беа тука до него, час се губеа. Како да се бореа која ќе ја презеде власта“. ³ Повредената Марија која не знае како да се справи со проблемите што ѝ се случуваат, прво се повлекува во себе, а кога случајно се среќава со Зоран сака да го казни. „Кога ќе се допрат најинтимните нешта, човек ненадејно станува звер. Таква беше сега и Марија. Ако пред тоа беше лута, ранета, со омраза кон некогашниот љубовник, сега беше најлудото диво животно што воопшто постои“.

⁴ И најпосле, кога Циганката Ешмес заминува од животот на Зоран, неговиот ум созрева, ги сфаќа своите грешки. Сега не е љубовцијата кој трча по сите девојки од селото, сега не е адолесцентот со

¹ Јованка Денкова, Рецепција на српската литература за деца во Македонија, Филозофски факултет, Нови Сад, 2009, стр.6.

² Методи Манев, „Сината патека на љубовта“, ДНУКИ, Скопје, 2000, стр.110.

³ Исто, стр.112.

⁴ Исто, стр.149.

грубо однесување кон саканите, сега е сакан сопруг на Марија, татко на четиригодишното девојченце Елена.

Овие два романа со својата едноставност и убавина ги оставаат без зборови сите читатели, без разлика на која возраст се. Гроздана Олујиќ и Методи Манев успеваат да ја прикажат вистинската љубов на своите јунаци. Иако тие јунаци прават непромислени работи, не размислувајќи за последиците, сепак ја крај созреваат и сакаат да се покажат и докажат. Иако јунаците се наоѓаат во сосем различни средини и социјални општества, едно е заедничко - адолесцентноста на младите секогаш постои. Без разлика во какво семејство или средина живееме, адолесцентноста е дел од секој човечки живот, низ кој мора да поминеме, дали порано или подоцна.

Користена литература

- Brodie, D. (2004). Speaking From The Editor's perspective: Who's It For?, *Journal Of Children's literature*, 30.2, 37-43, 3 March 2015.
- Cart, M. (2010). *Young Adult Literature: From Romance to Realism*, 2nd ed., Chicago, Harper Collins Publishers, 275 (Prezemenoto od Emily Colletti, *Young Adult Literature "Catching Fire:" Classroom Implications for Secondary Schools*, Eastern Michigan University, 2014, p.30.).
- Crowe, C. (2001). The problem With YA Literature, *English Journal*, 90.3, 146-150, 3 March 2015.
- Doll, J. (2015). What does young adult mean, *The Wire*, *The Atlantic Monthly Group*, 2 March 2015.
- Fox, J. A. (2010). Girls coming of age: possibilities and potentials within young adult literature, 6, *College of liberal Arts & Social Sciences Theses and dissertations*, DePaul University, p.8, 45.(Louise Rozenblatt, *Literature as Exploration*, New York, NY, D., Appleton Century Company, 1938).
- Holand, I. (1980). What Is a Young Adult Literature?, *Young Adult Literature: Background and Criticism*, Chicago, American Library Association, 33-40.
- Petković, Lj. D. (2014). Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera, *Philologia mediana*, 6, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, 313.
- Rosenberg, P. The Coming of age of Young Adult Literature: Adollescence, *Culture and narrative*, https://www.academia.edu/5833024/The_Coming-of-Age_of_Young_Adult_Literature_Adolescence_Culture_and_Narrative, 1.03.2015.
- Stephens, J. (2007). Young Adult: A book By Any Other Name...: Defining The Genre, *Alan Review*, 35.1. <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/ALAN/v35n1/stephens.html>
- Trupe, A. 92006). Thematic Guide to Young Adult Literature, *Greenwood Pub Group*, (prezemenoto od Danijela Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera).
- Van der Geer, J., Hanraads, J. A. J., & Lupton, R. A. (2000). The art of writing a scientific article. *Journal of Scientific Communications*, 163, 51 - 59.
- VanderStaay, S. (1992). Young-Adult Literature: A Writer Strikes The Genre, *English Journal*, 81.4, 48, 3 March 2015.
- Yanders, J. (2014). Seeking infinity: Exploring the meaning and potential of young adult literature, *ProQuest LLC*, 2014 https://www.academia.edu/8365036/Seeking_Infinity_Exploring_the_Meaning_and_Potential_of_Young_Adult_Literature 01.03.2015.
- Денкова, Ј. (2009). Рецепција на српската литература за деца во Македонија, Филозофски факултет, Нови Сад, Србија, <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/934>.
- Манев, М. (2000). Сината патека на љубовта, *ДНУКИ*, Скопје, 2000.
- Олујиќ, Г. (1990). *Гласам за љубов, Детска радост*, Скопје.
- Опачиќ, З. (2011). Проблематизовани идентитет у роману „Будале и смарачи“ Улфа Старка, *Детињство*, 2, Нови Сад, 18.